

ויקרא פרק ו

(יז) וַיְדַבֵּר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(יח) דַּבֵּר אֶל אֱהֲרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הַחֲטָאת בְּמִקְוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הֶעֱלֶה תִּשְׁחַט הַחֲטָאת לִפְנֵי יְקֹנֶק קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא:

(יט) הִכְהֵן הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָה בְּמִקְוֹם קֹדֶשׁ תֹּאכַל בְּחֶצֶר אֹהֶל מוֹעֵד:

(כ) כָּל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדְּמָה עַל הַבְּגָד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תִּכְבַּס בְּמִקְוֹם קֹדֶשׁ:

(כא) וְכָל־חֹרֵשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשְׁבֹּר וְאִם בְּכָל־נַחֲשֵׁת בְּשִׁלָּה וּמִרְק וְשִׁטָּף בְּמַיִם:

(כב) כָּל זָכָר בְּכַהֲנָיִם יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא:

(כג) וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ לֹא תֹאכַל בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף: פ

מריקה ושטיפה**פירוש המשנה לרמב"ם מסכת זבחים פרק יא**

...והרחיצה המדוקדקת שהיא מסירה כל הנדבק בכלי נקראת מריקה, ותוספת הנקוי נקרא שטיפה והוא שישפוך את המים בשפיכה בלי שישפסף את הכלי בידו ובלי שכשוך, ואמרו מריקה בחמין שטיפה בצונן. ואמרו כמריקת הכוס וכשטיפת הכוס, רוצה לומר שאינו חייב לדקדק בכך עד שיסיר כל סימן.

סכין ככלי שרת**תוספות מסכת זבחים דף סט עמוד א**

אין קידוש כלי שרת במנחה בבמה - תימה כיון דנתקדש בכלי שרת הוא פסולו בקודש קרינא ביה ושמא כיון דתחילת עבודתה ביד ולא נתקדש בכלי שרת בתחילת עבודה לא חשיב פסולו בקודש ולא דמי לשחיטה דסכין מקדשא ליה.

תוספות מסכת זבחים דף מז עמוד א

איזהו מקומן, קדשי קדשים שחיטתן בצפון - ה"ר אפרים היה מדקדק מכאן דלא בעינן סכין בשחיטה מדלא קתני שחיטתן בכלי שרת בצפון כדקתני גבי קבלה וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ומתוך כך אתיא שפיר הא דאמר בפ"ק דחולין (דף ג.) כגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה דלא בעי כלי שרת וכן משמע קצת בפסחים פ' ואלו דברים (דף יו.) שהיה כל אחד מביא סכינו מתוך ביתו ואי אפשר לומר כן דבסוף התודה (מנחות פב:) ובסוף דם חטאת (לקמן צז:) דריש מדכתיב ויקח את המאכלת דעולה טעונה כלי וילפינן מיניה כולהו ובסוטה פרק היה מביא (דף יד:) משמע דסכין מקדש ליה לדם ועוד בריש התודה (מנחות עח:) איכא למ"ד סכין אלימא מכלי שרת דאף על גב דלית לה תוך מקדשא וההיא קרומית של קנה איכא למימר שתקנה ועשאה כלי וכר' יוסי בר' יהודה דאמר בפרק היה מביא (סוטה יד:) דעושין כלי שרת דעץ וההיא דאלו דברים (פסחי' יו.) אימר כל אחד הקדיש סכינו בערב שבת והאי דלא תנן הכא שחיטתן בכלי שרת בצפון כדתנן בקבלה לא דמי דבקבלה נמי לא הזכיר הכלי אלא משום דבעי שיהא גם הכלי בצפון לאפוקי אם הבהמה בצפון והכלי בדרום והדם מקלח בתוכו תדע דבכל הנהו דבעו צפון קתני שחיטה כו' וקיבול דמן בכלי שרת בצפון וגבי קדשים קלים ששחיטתן בכל מקום בעזרה לא קתני וקיבול דמן בכלי שרת אף על גב דבעי קבלה בכלי שרת וכן לעיל פרק שני (דף כו.) דתניא קדשים קלים שחיטתן בפנים וקבול דמן בכלי שרת בפנים אתא לאשמועינן שצריך שיהא הכלי בפנים לאפוקי אם רוב הכלי בחוץ ומיעוטה בפנים אף על פי שאין הדם בפנים נפסל ביוצא דמקבל במיעוט שבפנים אי נמי משום דאיכא אשם מצורע שמתקבל ביד איצטריך למיתני בכלהו קדשים וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ומיהו יש לדקדק מהא בתוספתא דמנחות חומר בקמיצה מבשחיטה שהקמיצה טעונה כלי והשחיטה אינה טעונה כלי אלא אפי' קרומית של קנה ועל כרחיך לא קאמר דלא תבעי כלי כלל דהא אמרינן מה עולה טעונה כלי כו' אלא דלא בעי כלי שרת קאמר ומיהו יש לפרש דלא חיישינן לכלי יפה קאמר דלא פסלה קרומית של קנה משום הקריבהו נא לפחתך כדפריך הש"ס בסוטה פרק היה מביא (דף יד:) גבי כפיפה מצרית דדורון הוא שדרך להביא בכלי נאה אבל בשחיטה לא חיישינן אי נמי כפיפה מצרית מכוערת יותר מקרומית של קנה.

תוספות מסכת זבחים דף סח עמוד ב

אמר רב שמאל ולילה כו' - כולה הך סוגיא כר"ש כדפרישית במתני' ושמאל ולילה דאין מטמאין דאם עלו לא ירדו וזר וסכין דמטמאין (ירדו) לר"ש דכיון דאירע פסול [קודם שחיטה] כמו דחנקינן דמי וירדו דאין פסולן בקודש שלא נתקדש בכלי וכל שפסולו בקודש דלא ירד היינו שאירע פסול משנשחט ונתקדש בקדושת כלי ולא כמו שפ"י בקונטרס לקמן בפ' המזבח מקדש (דף פד.) אין פסולו בקודש שאירע פסול קודם ביאתו לעזרה כגון רובע ונרבע דנרבע בעזרה מאי איכא למימר ועוד דשחיטת דרום ר"ל במעילה דתרד לר"ש ולא דוקא ר"ש רובע ונרבע דה"ה זר במליקה ובקמיצה תרד דעל כרחיך למאי דבעי למימר רבה דשחיטת דרום תרד לר"ש ושמאל ולילה דאין מטמאין בבית הבליעה ואם עלו לא ירדו טעמא בכל מקום כדמפרש הכא שמאל דאית ליה הכשר' ביום הכפורים ולילה לאיברים ופדרים ורבי יהודה ממעט לילה אף על גב דאית ליה הכשר' ושמאל נמי ה"ל הכשר' וממעט דאין לומר דלא ממעט אלא ג' דברים משום דתלתא מיעוטי כתיבי דהא מלקה זר ובעל מום תרד לר' יהודה וכן שחיטת דרום וא"ת ומה בין שחיטת דרום לרבי יהודה לפסח וחטאת שלא לשמו דרום נמי כשר בשאר קדשים וי"ל דדרום דמי לנשחט בחוץ דתרויהו פסולי מקום ומהאי טעמא היה רוצה לומר רבה לר"ש דתרד...

עשה דוחה לא תעשה**תוספות מסכת זבחים דף צז עמוד ב ד"ה ואחד**

...מיהא אכתי קשה היכי אתי האי עשה ודחי לא תעשה הא בעידנא דמתעקר לאו דשבירת עצם לא מיקיים עשה דאכילה.

פסקי התוספות למסכת זבחים אות סט

אם אי אפשר לקיים עשה בע"א לא בעינן בעידנא דמעקר לאו לקיים עשה

רבי עקיבא איגר מסכת זבחים דף צז עמוד ב

תוד"ה ואחד, בפסקי תוס' כ' אם א"א לקיים עשה בע"א לא בעינן בעידנא כו', עיקר סברת פסקי תוס' דדוקא מה דל"צ לקיום עשה זהו לא מקרי התחלת הקיום ולא מקרי בעידנא כגון כתישת העפר לכסות (בביצה דף ח') והכחישה לא מקרי חלק והתחלה מכיסוי דכיסוי דם שייך בלא כתישה אם יש לו כבר עפר אבל בשבירת עצם השבירה הוא התחלת קיום המצוה ומקרי בעידנא.

שפת אמת מסכת זבחים דף צז עמוד ב

בגמ' יקדש להיות כמוה נראה דהוא ג"כ בשריפה אם נבלע מקדשים פסולין דהם בשריפה ה"ה מה שנבלע בו ולכן קשה לי מאי דמקשה הגמ' ליתי עשה ולדחי ל"ת הא איכא נמי עשה דשריפת פסולי מוקדשין וצ"ע ובאמת בתירוצא דר' אשי יקדש עשה הוא קשה קצת דא"כ כשר שבלע מפסול יהי' עשה ופסול עצמו אינו בעשה גם מוני המצות לא מנו עשה זו דיקדש ולכן י"ל דגם כוונת ר' אשי דיקדש להיות כמוה עשה הוא דנעשה ממש כמו גוף הפסול דיש בו עשה דשריפת פסולי מוקדשין כמו כן זה וצ"ע:

שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - אבן העזר סימן קמא

...והנה ראיתי להגאון הנ"ל שם בספרו טורי אבן הקשה סתירה על הר"י בעל התוס' דבמס' יבמות בתוס' הנ"ל הביאו הך חילוק דכלאים עובר תיכף בשעת לבישה ומצות ציצית אינו מקיים אלא עד אחר שנתעטף הרי ע"כ צ"ל דהר"י סובר דכל התחלת המצוה דוחה הל"ת אף שאין המצוה נגמרה עדיין אפ"ה הוי בעידנא דמעיקר /דמעיקר/ לאו קיים העשה הואיל ולא סגי בלא"ה לגמור המצוה בלתי התחלתה וברישי מס' חגיגה בתוס' ד"ה לישא שפחה מקשים דליתי עשה דפ"ו וידחה הל"ת דלא יהיה קדש ותירץ בשם הר"י דבעידנא דמעיקר לאו לא מקיים העשה דמשעת העראה קא עקר ללאו ועשה דפ"ו אינו מקיים אלא בגמר ביאה ולפי סברא הנ"ל קשה הא א"א לקיים מצות פ"ו בגמר ביאה בלא העראה מקודם וא"כ הוי ג"כ העראה חלק מהמצוה ואמאי לא ידחה הל"ת א"ו צ"ל דס"ל להר"י בעל התוס' דכל שלא נגמרה המצוה אין התחלתה דוחה הל"ת דלא הוי בעידן דמעיקר הלאו קיים העשה ומדברי הר"י במס' יבמות בסודין בציצית מוכח להיפך דס"ל דהתחלת המצוה הוי בעידנא דמעיקר לאו קיים העשה כן הקשה הרב טורי אבן דברי הר"י בעל התוס' אהדדי. ואני מוסיף להקשות על דברי הר"י דגם במס' יבמות דף כ' ע"א בתוס' ד"ה יבא עשה וכו' ג"כ הר"י מתרץ קושית הריב"א שם שהקשה דבביאה ראשונה ליכא הקמת שם וביאה שניה אסורה לו ומתרץ הר"י שם דלא בעינן אלא שיהיו ראויים להקמת שם ע"ש וקשה הא הר"י בעל התוס' לשיטתו לא צריך להך תירוצא ובלא"ה לא קשה קושית הריב"א דהא ביאה ראשונה ג"כ הוא התחלת המצוה דא"א לביאה שניה בלתי ביאה ראשונה ושפיר פריך הגמרא דיבוא עשה דיבום וידחה הל"ת דאלמנה כמ"ש לעיל ויהיה איך שיהיה דברי הר"י סותרים אהדדי: +/הגהות רב"פ/ נ"ב לא דק דהא קושית התוס' שם היא כיון דביאה שניה אסורה הרי ליכא בביאה ראשונה לא מצוה ולא אתחלתא דמצוה. +

ונלע"ד ליישב דברי הר"י שאין סתירה בדבריו. ונקדים תחלה דבהך סברא אי התחלת המצוה דוחה ל"ת והוי בעידנא או לא הוי בעידנא אשר חלקו בסברא זאת הרנב"ר ומהר"י הלוי כמו שהובא בנ"י הנ"ל נלע"ד שהיא פלוגתא דאמוראי ורבא ורב אשי מחולקים בהך סברא כאשר אבאר בס"ד. דהנה במס' זבחים דף צ"ז ע"ב דתניא בברייתא יקדש להיות כמוה שאם פסולה תיפסל פריך הגמרא וניתי עשה וידחה ל"ת אמר רבא אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש שנאמר ועצם לא תשברו בו ר"ש בן מנסיא אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח אמאי וניתי עשה וידחה ל"ת אלא אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש רב אשי אמר יקדש עשה הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. ורבים עמדו בסוגיא זו מאי אהני רב אשי בתירוצו דאין עשה דוחה ל"ת ועשה הא תינח בהך דיקדש שהוא עשה ול"ת אבל בשבירת עצם שיש בו מוח בפסח אכתי קשה ליתי עשה דאכילת פסח וידחה הל"ת דשבירת עצם כמו שהוכיח רבא. וראיתי להרב טורי אבן במס' ר"ה דף כ"ח וכן הרב שער המלך בפ"ג מהל' נדרים הלכה ו' ג"כ עמד ע"ז וניחא להו דגם רב אשי סובר תירוצו דרבא דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש והיינו טעמא דברייתא דאחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח ור"א לא בא לאפלוגי על הא דרבא אלא שבא לומר דעל הך דיקדש להיות כמוה לא צריך להך דרבא דבלא"ה לא קשיא דיבוא עשה וידחה הל"ת דיקדש הוי עשה ול"ת, והרב שער המלך שם הוסיף עוד דאין לומר דר"א לית ליה תירוצו דרבא כלל ועל ברייתא דאחד עצם שא"ב מוח ואחד עצם שיש בו מוח לא קשיא ליה דיבא עשה וידחה הל"ת דהואיל ואפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא כמ"ש התוס' שם בד"ה ואחד עצם שאין בו מוח דאם זה הוא טעמא דר"א הו"ל ליישב הברייתא דאחד עצם שיב"מ ולומר דה"ט משום דאפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא. ואני אומר דזה הוא דוחק לומר דר"א אית ליה לתירוצו דרבא וטרח בכדי לתרץ תירוצא אחר מה שאינו מספיק ליישב גם ברייתא דעצם שיב"מ וגם הוא נגד הסוגיא וברוב המקומות בש"ס כשבא אמורא לתרץ תירוצא אחר נקטינן דפליג ולית ליה תירוצא הראשון:

אמנם אני אומר דאף אם יהיבנא ליה להרב שער המלך דליכא למימר דר"א מתרץ הך ברייתא דעצם שיש בו מוח משום דאפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא דא"כ הו"ל לתרץ כן ולומר דטעמא דברייתא הכי הן כל זה אי לית לן ליישב הך ברייתא כי אם ע"י חידוש דין דאפשר ע"י גומרתא. **אבל אני אומר דלרב אשי הך דיוקא דרבא מברייתא דאחד עצם שיש בו מוח מעיקרא ליתא ולא שייך ביה לומר דעשה דאכילת פסח ידחה ל"ת דשבירת עצם לא הוי בעידנא דמיעקר ללאו קיים העשה כמו שמקשים התוס' באמת על רבא שם בזבחים בסוף ד"ה ואחד עצם וכו' דעל לאו דשבירת עצם עובר תיכף בשעה ששובר והעשה אינו מקיים עד שיאכל. איברא ראיתי להרב טורי אבן בריש מס' חגיגה אשר כבר הבאתי מקצת דבריו לעיל שם מביא בשם פסקי התוס' דכתבו לתרץ קושייתם דשפיר הוי בעידנא דהא אי אפשר לאכול המוח אם לא שישבר העצם. ומעתה אני אומר דלרבא מוכח דס"ל דכל התחלת המצוה דוחה ל"ת דהא א"א לקיים המצוה בלא"ה והוה בעידנא דמיעקר לאו קא מקיים העשה ושפיר הוה קשה ליה על ברייתא דאחד עצם שיש בו מוח ניתי העשה וידחה הל"ת ומזה הוכיח לעצמו דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש. אבל לרב אשי לא היה קשה ליה כלל הך ברייתא דאחד עצם שיב"מ דיבא עשה וידחה ל"ת דהא לא הוי בעידנא ור"א ס"ל כסברת הר"י הלוי הנ"ל. ואין להקשות דכל זה הו"ל לר"א להקשות ולפרש ליישב הברייתא כן כמו שמדקדק הרב שער המלך ולדעתי לא צריך ר"א לפרש כן דהא על גוף הברייתא לא קשה דניתי עשה וידחה ל"ת דהא מה דאסור שבירת עצם שיש בו מוח יליף לה בס"פ כיצד צולין מיתורא דקרא הנאמר בפסח שני רק דהוכחת רבא הוא למה לא נילף בעלמא מהכא דאין עשה דוחה הל"ת כמ"ש התוס' בד"ה ואחד עצם וכו' ולר"א לא קשיא ליה כלל דנילף בעלמא מפסח דבאמת ילפינן מיניה דכל שאין העשה נגמרת בשעת עקירת הלאו אין העשה דוחה הל"ת ולרב אשי באמת לא מצינו דעשה דוחה ל"ת כי אם שתיכף בשעת עקירת הלאו נגמר כל המצוה כדעת הר"י הלוי וא"כ מה היה לו לר"א ליישב בהך ברייתא כיון שלדעתו באמת ילפינן מהכא כל הדומה לו דהיינו מה שהוא רק התחלת המצוה שאינו דוחה הל"ת אבל מצוה הנגמרת תיכף בשעת עקירת הלאו אין לו דמיון כלל להך דעצם שיש בו מוח כנ"ל. ואדרבה לרבא צריכין אנו להמציא דאין חילוק בין עשה שהוא התחלת המצוה ובין שאר מצות עשה שנגמרת תיכף בשעת עקירת הלאו וצריך סברא להסביר דזה מיקרי שפיר בעידנא הואיל ולא סגי בלא"ה כסברת הרנב"ר הנ"ל:**

היוצא מזה דרבא ור"א פליגי בהך סברא אי התחלת המצוה דוחה ל"ת או לא. ומעתה אין כאן סתירה בדברי הר"י בעל התוס' דמ"ש ביבמות דף צ' דמצות ציצית אינה אלא אחר שנתעטף למי צריכין לסברא הזאת לרבא דמתרץ שם בסוגיא דיבמות שב וא"ת שאני (ואף שהגירסא בגמרא הוא רבה מ"מ ברש"י שם דף צ' ע"ב בד"ה אמר ליה גרס רש"י רבא) ולרבא לשיטתו שפיר הוי כלאים בציצית בעידנא אף שעובר על לאו דכלאים בשעת לבישה ומצות ציצית אינו מקיים עד אחר שנתעטף מ"מ הוי זה לרבא בעידנא דמיעקר לאו מקיים העשה הואיל וא"א לקיים מצות ציצית בלתי העיטוף דכך ס"ל לרבא גם בשבירת עצם שיש בו מוח דאי לאו דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש הוה אמרינן דאכילת המוח ידחה הל"ת דשב"ע =דשבירת עצם= אף שהלאו דשב"ע הוא קודם למצות אכילת המוח הואיל וא"א לקיים מצות אכילת פסח בהמוח שבעצמות אם לא שישבר העצם מקודם כסברת הרנב"ר גבי השבת אבידה וא"כ שפיר מתרץ הר"י שם אליבא דרבא דכלאים הוי בשעת לבישה ומצות ציצית הוא אחר שנתעטף ואפ"ה הוי כלאים בציצית בעידנא דלרבא לשיטתו הוי בהתחלת המצוה בעידנא דמיעקר לאו קיים העשה כנ"ל. אבל בשאר דוכתא כתבו התוס' נגד סברא הזאת וסברי דהתחלת המצוה לא דחי ל"ת אם לא נגמר המצוה בשעת עקירת הל"ת כסברת הר"י הלוי הואיל וגם רב אשי סובר כן ופליג על רבא בסברא הזאת נקט הר"י בעל התוס' בכל המקומות כדעת רב אשי שהוא בתרא. ומעתה אין אנו צריכין לדחוק ולומר דגם רב אשי ס"ל שינויא דרבא אלא מרווח לן לומר כהרב בעל קרבן אהרן פרשת צו סוף פרק ה' דר"א לית ליה שינויא דרבא וכן הוא דרך וסוגיית הש"ס דכיון דר"א משני שינויא אחרינא מכלל דלית ליה שינויא דרבא וסובר דגם במקדש דוחה עשה ל"ת אם היא בעידנא:...